

**VÄHEMMISTÖVALTUUTETTU
VUOSIKERTOMUS 2004**

SISÄLTÖ

Yhdenvertaisuutta uusin keinoin	2
Media ja etniset vähemmistöt: valistusta, viihdettä vaiko vapautta	3
Laki tuli voimaan	4
Asiakaskunta laajeni	6
Ulkomaalaislain tulkintaa ja hyvää hallintoa	8
Syrjinnän valvontaa	10
Romanien ongelmat tulivat näkyviin	12
Vaikuttamista ja yhteistyötä	14
Henkilöstö ja talous	16
Liitteet	19

YHDENVERTAISUUTTA UUSIN KEINAIN

Vuosi 2004 toi odotetut lainsäädäntömuutokset: uusi yhdenvertaisuuslaki ja ulkomaalaislain kokonaisuudistus tulivat voimaan. Yhdenvertaisuuslaki selkeytti viranomaisten tehtäväjakoja, asetti uuden laajan valvontatehtävän ja jättevöitti olennaisesti syrjinnän vastaista työtä. Muutokset vahvistivat jo toimiston työn suunnittelussa ennakoituja linjoja, mutta merkitsivät yhtä kaikki haastetta sisäiselle kehittämiselle.

Suomalaisessa yhteiskunnassa suhde etnisiin vähemmistöihin näyttäytyy toisinaan torjuvana ja välinpitämättömänä. Joskus kyse on rasismista, usein vain halusta ripustautua tuttuun ja turvalliselta tuntuvaan. Etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien kohentaminen edellyttää vaikuttamista eri keinoin tähän mielipideilmastoon. Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on muun muassa muuttaa asenteita tuomalla esiin etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten näkökulmaa. Sananvapaus ja suhde mediaan tulevatkin työssä monipuolisesti esiin. Niin myös - ja ehkä erityisesti - vuonna 2004. Aiheita on käsitelty vuoden tapahtumien valossa lähemmin vierisessä kirjoituksessa.

Vähemmistövaltuutetun asiakastyössä näyttäytyy myös etnisten konfliktien yksilöllinen puoli: syrjinnän tai muun epäoikeudenmukaisuuden kokemus on raskas ja selvittämättömänä tuhoisakin. Liian usein asiat edelleenkin jäävät piiloon ja epäselviksi. Monikulttuuristuvan yhteiskunnan on puututtava tähän tehokkaasti: selvitettävä epäilyt ja ratkaistava asiat laadukkaasti. Tyytyminen puheeseen asenteista ja usko asioiden korjaantumiseen itsestään ei riitä. Tarvitaan konkreettisia ja yksittäisiin tapauksiin soveltuvia, koviakin keinoja. Yhdenvertaisuuslaki tarjoaa niitä.

Asiakkaiden asioiden tunnistaminen ja käsittelyyn nostaminen on myös viestinnällinen haaste. Vähemmistövaltuutetun, muiden viranomaisten tavoin, tulee olla oma-aloit-

teinen tavoittaakseen asiakaskuntansa. Merkittävä etappi oli tässä mielessä vuonna 2004 toimiston nettisivujen uudistus (www.vahemmistovaltuutettu.fi). Tämän julkaisun uudistuminen kertoo myös toimiston viestinnän vahvistumisesta.

Vähemmistövaltuutetusta annetun asetuksen (661/2001) 6 §:n mukaan vähemmistövaltuutettu antaa työministeriölle vuosittain kertomuksen toimialaltaan. Kertomus valtuutetun toimialalta käsittää myös toimiston toiminnan. Valtuutettu luovuttaa kunnioittavasti kertomuksen sa vuodelta 2004.

Helsingissä 26. päivänä toukokuuta 2005

Mikko Puumalainen
vähemmistövaltuutettu

MEDIA JA ETNISET VÄHEMMISTÖT

VALISTUSTA, VIIHDETTÄ VAIKO VAPAUTTA

Etnisen valtaväestön suhtautumisessa vähemmistöihin asenteet ovat usein ratkaisevia. Jos lähipiirissä ei ole etnisiin vähemmistöihin kuuluvia ystäviä, työtovereita tai sukulaisia, käsitykset muodostuvat usein joukkotiedotuksen välityksellä. Kuvasta, jonka media luo, voi tulla todempi kuin se todellisuus, jonka ihmiset omakohtaisesti ympärillään voivat nähdä. Aseenteita voidaan joukkotiedotuksessa joko vahvistaa tai kyseenalaistaa.

Selvästi virheelliseen kirjoitteluun on keinot puuttua – onhan se myös osoitus journalistin ammattitaidottomuudesta. Ammatillinen osaaminen saattaa kuitenkin ilmetä ikävämmin kyknä mielistellä mediakuluttajien oletettuja aseenteita ja vahvistaa niitä esimerkiksi leimaavalla tai vihjailevalla kirjoittelulla tai otsikoinnilla, sinänsä asia- virheisiin sortumatta.

Toimintavuotena julkista keskustelua käytiin muun muassa, leimautuivatko kaikki Suomessa asuvat kiinalaiset, kun tiedotusvälineissä todettiin että ”kiinalaisten harjoittamaa teollisuusvakoilua” pidetään uhkana yritystoiminnassa. Kirjoittelun kohderyhmään kuuluvalla tilanne voi olla turhauttava ja he kärsivät tästä usein itselleen tunnistamattomasta omakuvasta. Heillä ei useinkaan ole mahdollisuutta omalla sananvapauden käytöllään tuoda esiin tätä muuttavia tietoja itsestään tai yhteisöstään.

Sananvapaudessa on myös kyse mahdollisuudesta vastaanottaa tietoa. Etnisille vähemmistöille suunnattu omakielisen ja -kulttuurisen mediatuotannon tuki on nykyisellään vielä vähäistä. Monikulttuuristumisen edetessä tukea tulisi kuitenkin olennaisesti lisätä.

Parhaimmillaan media voi antaa äänen etnisille vähemmistöille ja tuoda heidät lähemmäksi suurta yleisöä. Tällaista kirjoittelua ja ohjelmia onkin mediassa yhä enemmän. Parhaimmissa niistä on kuunteleva ja kunnioittava ote sekä kyky välittää oivallus hieman erilaisesta elämäntavasta, kaikkia yhdistävää inhimillisyyttä unohtamatta.

Etnisiin vähemmistöihin ja ulkomaalaisiin liittyvät aiheet ovat kiinnostavia. Esimerkiksi ulkomaalaishallinnon toi-

mintaa seurataan valppaasti. Inhimillinen sisältö esimerkiksi turvapaikka-asioissa voi olla valtava. Vähemmistövaltuutetun Tampereen kihlakunnan poliisilaitoksen turvapaikkatutkintaa koskevassa kannanotossa tuotiin esille, että hallinnon valvonta ja ohjaus on verraten vähäistä. Medialla on siis korvaamaton ja perinteinenkin viranomaisia valvova roolinsa.

Sananvapautteen kuuluu oikeus kirjoittaa tai esittää mistä vain ja miten vain - ikävistä asioista ja ikävistäkin. Tämä toki koskee myös etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten tekemisiä. Äärimmillään vapaus on joskus ymmärretty yhdenmukaiseksi elinkeinovapauden kanssa. Kaiken sen julkaiseminen mikä myisi ei kuitenkaan ole sananvapautta. Vapaus ei ole rajaton eikä siihen kuulu oikeus levittää rasismia tai rotuvihaa.

Rotuylemmyyttä esittelevät kirjoitukset – varsinkin ilman kriittistä ja tasapainottavaa pohdintaa – ovat hyvin pulmallisia. Tästä oli Tatu Vanhasen haastattelussa kysymys (Helsingin Sanomien kuukausiliite elokuu 2004). Tapauksen oikeudellinen arviointi on myös kritisoitavissa. Ratkaisevaa ei voi olla, onko lukijan vakuuttamiseksi esitetty ja sisällöltään rotuylemmyyttä levittävä tiedonvälitys tehty neutraalisti ja miten käsitysten levittäjän oletetaan itse siihen suhtautuvan, vaan mikä lopulta on kirjoituksen sisältö.

Rasismi ja rodullisen ylemmyyden opit ovat osa yhteistä, surullista eurooppalaista historiaa. Rasistisen ajattelun elinvoimaa ei kukaan eurooppalaiseen arvoyhteisöön kuuluva saisi edelleenkään aliarvioida.

Media on Suomen maahanmuuton ja etnisten suhteiden politiikan tärkein keskustelija. On tietysti hyvä, että se on tämän roolin ottanut, mutta niin pitäisi poliitikkojenkin laajemmin ja monipuolisemmin tehdä. Ilman omaa aktiivisuutta mielipiteen muodostumiseen ei voi edellyttää, että muiden asenteet muuttuisivat. Silloin ei voi myöskään odottaa, että poliittinen valmius hyväksyä yhteiskunnan monikulttuuristuminen saisi alaa.

LAKI TULI VOIMAAN

Yhdenvertaisuuslain voimaantulo helmikuussa 2004 lisäsi mahdollisuuksia puuttua etnisten vähemmistöjen kohtaamaan syrjintään ja edistää muutoinkin yhdenvertaisuutta. Vaikka syrjintä etnisen alkuperän perusteella on ollut rikoslaisa kielletty, on muun muassa rikosten toteennäytttäminen ollut vaikeaa. Yhdenvertaisuuslakiin sisältyvä jaettu todistustaakka sekä mahdollisuus viedä asia syrjintälautakunnan tai kärjäoikeuden tutkittavaksi, tuovat poliisitutkinnan rinnalle merkittäviä uusia mahdollisuuksia.

Laki selkeytti työsuojeluviranomaisten ja vähemmistövaltuutetun välistä työnjakoa. Työelämän syrjintään puuttuminen yksittäistapauksissa kuuluu työsuojelupiireille. Työelämän kysymykset muutoin kuin yksittäisinä syrjintään liittyvinä asiakastapauksina kuuluvat kuitenkin edelleen vähemmistövaltuutetun toimialaan. Ne liittyvät keskeisesti ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen asemaan ja oikeuksiin.

Tiedonsaantioikeus vahvistui

Vähemmistövaltuutetulle on laissa vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta (660/2001) annettu oikeus saada "tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot muilta viranomaisilta salassapitosäännösten estämättä". Käytännössä säännös tarjoaa mahdollisuuden seurata ja arvioida viranomaisten toimintaa esimerkiksi syrjintään puuttumisessa tai ulkomaalaislain soveltamisessa.

Vähemmistövaltuutettu sai tätä tarkoitusta varten mahdollisuuden Ulkomaalaisviraston ylläpitämän ulkomaalaisrekisterin katseluun. Ongelmallista on kuitenkin ollut se, ettei lain vaatimuksista huolimatta kaikkia ulkomaalaishallinnon päätöksiä ole liitetty sähköisinä versioina rekisteriin.

Rekisterin käyttömahdollisuus on nopeuttanut ulkomaalaislain soveltamiseen sekä asiakkaan asemaan ja oikeuksiin liittyvää neuvontaa. Vähemmistövaltuutettu ei kuitenkaan ole antanut tämän johtaa siihen, että asiakkaat siirtäisivät hakemuksen tilaa koskevat tiedustelut asiaa käsittelevältä viranomaiselta vähemmistövaltuutetun toimistoon.

Hyvän hallinnon periaatteista poiketen ulkomaalaislaki ei edellyttä, että edustustot perustelisivat viisumipäätöksen-

sä. Vähemmistövaltuutetun toimistoon tuleekin kyselyjä kielteisten viisumipäätösten oikeellisuudesta. Aikaisempina vuosina valtuutettu on usein näissä tilanteissa pyytänyt ulkoasiainministeriöltä tietoja. Vuonna 2004 ulkoasiainministeriö pyysi vähemmistövaltuutettua perustelemaan, mihin sen toimivalta viisumeja koskevista tiedonsaantipyynnöissä perustuu. Vastauksen mukaan toimivalta tässäkin asiassa perustuu vähemmistövaltuutetusta annetun lain 7 §:ään. Lisäksi vuonna 2004 uudistettua ulkomaalaislakia koskevassa hallituksen esityksessä on erityisesti viitattu siihen, että "valtuutetun toiminta ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien parantamiseksi edellyttää oikeutta saada tietoja ulkomaalaisten asemaan keskeisesti vaikuttavista päätöksistä ja muusta viranomais-toimista." Ulkoasiainministeriö toimitti valtuutetulle sen pyytämät tiedot.

Yhdenvertaisuuslaissa säädettiin myös mahdollisuudesta asettaa uhkasakko vähemmistövaltuutetun tiedonsaantioikeuden varmistamiseksi. Ensimmäisen uhkasakon valtuutettu asetti eteläsuomalaiselle kunnalle erästä romania koskevan syrjintäepäilyn käsittelyn yhteydessä. Tietoja ei ollut useista pyynnöistä huolimatta toimitettu. Uhkasakkoa ei kuitenkaan tuomittu maksettavaksi kunnan toimitettua pyydetyt tiedot uhkasakon asettamisessa määrättyyn päivään mennessä.

Yhdenvertaisuuslaki toi syrjintälautakunnan

Yhdenvertaisuuslaki antaa vähemmistövaltuutetulle mahdollisuuden pyytää syrjintälautakunnalta lausuntoa yhdenvertaisuuslain soveltamisesta sekä viedä syrjintätapauksia hallintoasioina syrjintälautakunnan tutkittavaksi.

Lausuntopyyntö viranomaisen velvollisuuksista

Vähemmistövaltuutettu pyysi lautakuntaa ottamaan kantaa siihen, olisiko yhdenvertaisuuslain 4 §:ää sovellettava siten, että yhdenvertaisuussuunnitelmiin tulisi sisällyttää myös viranomaisen rooli työnantajana, eikä vain palveluntuottajana.

Yhdenvertaisuuslaissa tai sen valmistelutöissä ei rajoiteta yhdenvertaisuussuunnitelman laatimista koskemaan viranomaisen toimintaa muuten kuin työnantajana. Lain 4 § toistaa perustuslain 22 §:ssä säädettyä julkisen vallan velvollisuutta turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuk-

sien toteutuminen. Lisäksi se konkretisoi perustuslaista johtuvia viranomaisen velvollisuuksia ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon yhdenvertaisen kohtelun vaatimus. Myös eduskuntakäsittelyssä korostettiin, että yhdenvertaisuussuunnitelmien tulee kattaa viranomaisten toiminta kokonaisuudessaan.

Asia vireille lautakunnassa

Ulkomaista syntyperää oleva asiakas ilmoitti vähemmistövaltuutetulle, että oli tullut syrjityksi eräässä ravintolassa. Hän kertoi asioineensa ravintolassa aikaisemmin vain kerran. Alkuvuonna 2004 asiakas oli saapunut ravintolaan uudestaan ja vahtimestari oli toivottanut hänet tervetulleeksi. Asiakkaan vastauksesta vahtimestari ilmeisesti huomasi hänen ulkomaisen korostuksensa ja ilmoitti yllättäen, ettei henkilö pääse ravintolaan aikaisemman huonon käyttäytymisen vuoksi. Väitetystä käyttäytymisestä ravintola ei esittänyt vähemmistövaltuutetulle asian selvittelyvaiheessa konkreettista näyttöä. Valtuutettu otti yhteyttä ravintolaan ja tämän jälkeen asiakas kävi kertomansa mukaan ravintolassa ongelmitta.

Vähemmistövaltuutetun toimisto avusti asiakasta tekemään ravintolan toiminnasta hakemuksen syrjintälautakuntaan. Syksyllä asiakkaan sisäänpääsy ravintolaan esitettiin jälleen ja vedottiin asiakkaalla ravintolan kanssa

oleviin ongelmiin. Tämän jälkeen asiakas teki valtuutetun avustuksella lisäyksen syrjintälautakunnalle tehtyyn hakemukseen. Lisäyksessä asiakas esitti joutuneensa yhdenvertaisuuslaissa kiellettyjen vastatoimien kohteeksi ryhtyttyään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Valtuutetun roolia suhteessa lautakuntaan ja asiakkaaseen tulisi selkeyttää

Vuoden 2004 kokemuksista ilmeni, että vähemmistövaltuutetun suhdetta sekä syrjintälautakuntaan että asiakkaaseen ei ole laissa selkeästi säädelty. Vähemmistövaltuutettu voi olla nimittäin:

1. asiakkaan neuvoja asian vireillepanossa;
2. asiakkaan oikeudellinen avustaja, kun asia viedään syrjintälautakuntaan ratkaistavaksi;
3. vireille tulleen asian siirtäjä hallintolain nojalla;
4. asian vireille panija vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta annetun lain mukaisesti; taikka
5. valvontaviranomainen, kun vähemmistövaltuutettu saattaa asian omasta aloitteestaan vireille syrjintälautakunnassa.

On toki hyvä, että toimintamahdollisuuksia on useita, mutta eri osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien hahmottumisen kannalta tilannetta ei voi pitää tyydyttävänä.

OIKEUSSUOJA PARANI YHDENVERTAISUUSLAIN MYÖTÄ

- syrjinnän laaja määritelmä
- vastatoimien kieltö
- mahdollisuus hakea hyvitystä
- mahdollisuus muuttaa syrjiviä sopimusehtoja
- todistamiskynnyksen alentaminen
- syrjintälautakunta uutena oikeusturvaelimenä

ASIAKASKUNTA LAAJENI

Yhdenvertaisuuslain myötä vähemmistövaltuutetun toiminnan painopisteet muuttuivat ja laajenivat. Silti suuri osa toimiston päivittäisestä työstä on edelleen asiakaspalvelua.

Yhteydenottojen määrä kasvoi ja sisältö muuttui

Yhteydenottorekisteri on ollut merkittävä tuki toimiston asiakaspalvelun kehittämisessä ja tilastoinnissa. Vuodelta 2004 saatiinkin ensimmäiset ja kattavat luvut asiakaspalvelun yhteydenotoista sekä tapausten laadusta ja sisällöstä. Valtuutetun toimiston asiakaspalveluun tuli vuoden 2004 aikana yhteensä 1 625 yhteydenottoa. Edellisellä vuonna yhteydenottojen kokonaismäärä oli 1 362, joten asiakasyhteydenotot lisääntyivät 19 %. Asioiden hoitamiseen vaadittavia toimenpiteitä toimistolla kirjattiin yhteensä 707 kpl määrän ollessa lähes kaksinkertainen edelliseen vuoteen verrattuna (356 kpl).

Puhelinneuvonnan määrä kaksinkertaistui edellisvuoteen verrattuna. Yhdenvertaisuuslain ja uuden ulkomaalaislain voimaantulo olivat varmasti yhtenä syynä asiakkaiden yhteydenottojen kasvuun. Asiakastyö lisääntyi myös sen vuoksi, että osa toimiston uusista henkilöstöresursseista panostettiin asiakaspalveluun. Lisäksi uutena järjestelyinä ylitarkastajat ryhtyivät päivystämään vuoropäivinä ja myös päivittäistä asiakaspalveluaikaa pidennettiin.

Selkeä muutos asiakasyhteydenottojen sisällössä oli syrjintään ja muuhun epäasialliseen kohteluun liittyvien tapausten suuri suhteellinen kasvu. Näiden osuus kaikista asiakasasioista oli noin kolmasosa. Syrjintäasioiden monimuotoisen luonteen vuoksi asioiden selvittely edellytti usein monia toimenpiteitä ja yhteydenottoja. Lisäksi

yhteistyö syrjintälautakunnan ja muiden viranomaisten kanssa lisääntyi ja pidensi asioiden käsittelyaikoja.

Määrällisesti ulkomaalaislain mukaisiin asioihin liittyvät yhteydenotot ja toimenpiteet kasvoivat edellisestä vuodesta. Suhteellisesti ne vähenivät kuitenkin siten, että niiden osuus vuonna 2004 oli kaikista yhteydenotoista enää noin kolmasosa. Edellisellä vuonna vastaava luku oli 59%. Ulkomaalaislain soveltamiseen liittyvät asiakasyhteydenotot pyrittiin hoitamaan pääasiassa neuvonnalla ja ohjaamalla asiakkaita selvittämään asiat vastuullisen viranomaisen kanssa.

Kotoutuminen -nimikkeellä valtuutetun yhteydenottorekisteriin tallennetut asiat kattavat asumiseen, koulutukseen, sosiaalipalveluihin, terveyteen, työelämään, etnisiin suhteisiin ja perhe-elämään liittyneet asiakaskeskeytykset. Näistä aihepiireistä kasvoivat vuonna 2004 erityisesti asumiseen, työelämään, sosiaalipalveluihin ja etnisiin suhteisiin liittyvät yhteydenotot.

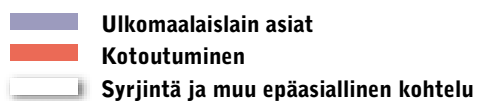
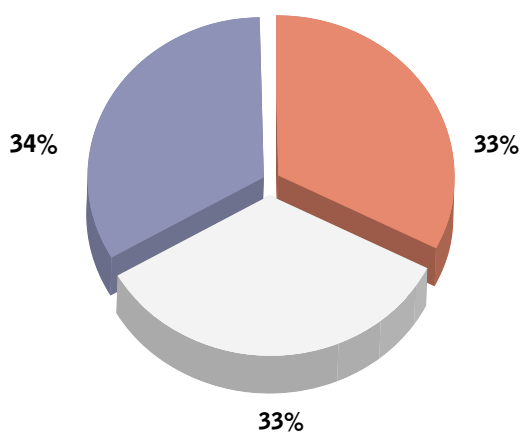
Asiakasryhmistä eniten kasvoivat romanien yhteydenotot. Tämän seurauksena myös asiakaskunta jakautui entistä laajemmin ympäri maata. Ulkomaalaisasioissa yhteydenotot ovat tyypillisesti keskittyneet pääkaupunkiseudulle.

Muiden perinteisten etnisten ryhmien edustajat eli saamelaiset, tataarit ja juutalaiset ottivat vain harvoissa tapauksissa yhteyttä vähemmistövaltuutetun asiakaspalveluun. Näiden ryhmien asemaan valtuutettu pyrki vaikuttamaan yleisin toimin, esimerkiksi tapaamalla Saamelaiskäräjien edustajia ja osallistamalla kiinteästi sosiaali- ja terveysministeriön asettaman poikien ympärileikkausta koskeneen työryhmän työskentelyyn.

ASIAKASPALVELUN AVAINLUVUT VUONNA 2004

- asiakasyhteydenottoja yhteensä 1 625
- lisäystä edelliseen vuoteen 19 %
- yhteydenottojen jakautuminen aihepiireittäin
 - syrjintä 1/3
 - ulkomaalaislaki 1/3
 - kotoutuminen 1/3

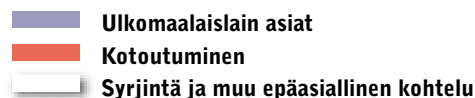
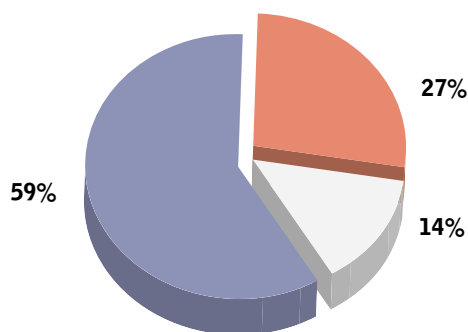
ASIAKASASIOIDEN SISÄLTÖ VUONNA 2004

Asiakastyön kehittäminen

Kokonaisuutena vähemmistövaltuutetun asiakaspalvelua voisi kuvata enenevässä pyrkimyksessä keskittyä perusteellisemmin syrjintään liittyviin tapauksiin ja tuoda esiin yksittäisten asiakkaiden tapauksista yleisempiä epäkohtia sekä esittää niihin ratkaisuja. Esimerkiksi Ulkomaalaisviraston tietoon on saatettu asiakastyöhön liittyviä kehittämistarpeita ja Tampereen kihlakunnan poliisilaitoksen turvapaikkatutkintaan liittyvät havainnot perustuivat osittain omaan asiakastyöhön. Myös mielipidevaikuttamisessa, puheenvuoroissa ja koulutustilaisuuksissa tuodaan esille asiakastyössä ilmenneitä pulmia.

ASIAKASASIOIDEN SISÄLTÖ VUONNA 2003

Romanit, venäjänkieliset ja somalialaiset ottavat yhteyttä toimistoon yleensä itse. Melko usein asiakkaan asia tulee vähemmistövaltuutetun tietoon kuitenkin siten, että suomalainen perheenjäsen tai ystävä ottaa yhteyttä asiakkaan puolesta. Kaikkein heikoimmassa asemassa olevat eivät mahdollisesti tunne auttavia organisaatioita eivätkä kykene saamaan yhteyttä myöskään valtuutetun toimistoon. Näin saattaa olla esimerkiksi etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten, huume- ja mielenterveysongelmaisten sekä perheväkivallan uhrien kohdalla. Toimintavuonna valtuutetun tehtäväkentästä ja asiakastyöstä pyrittiinkin tiedottamaan kattavammin.

ULKOMAALAISLAIN TULKINTAA JA HYVÄÄ HALLINTOA

Ulkomaalaisasiat työllistivät valtuutettua edelleen vuonna 2004. Osa kysymyksistä on ollut esillä jo aikaisempina vuosina, mutta valtuutettuun otettiin yhteyttä myös uuden ulkomaalaislain soveltamiseen liittyneissä ongelmissa. Asiakaiden yhteydenotot nostivat esille hyvän hallinnon haasteet etenkin ulkomaalaishallinnon asiakaspalvelussa. Tämä heijastuu vähemmistövaltuutetun toimistoon tulleiden yhteydenottojen määrässä ja sisällössä.

Kansalaisuus ja muukalaispassi

Aikaisempien vuosien tapaan kansalaishakemusten käsittelyn viivästyminen aiheutti runsaasti yhteydenottoja. Joissakin tapauksissa hakemus oli ollut vireillä jopa 5 – 6 vuotta. Erityisesti somalialaisten kansalaisuushakemuksiin liittyi pitkiä käsittelyaikoja.

Jos asia oli ollut vireillä poikkeuksellisen pitkään, valtuutettu oli yhteydessä Ulkomaalaisvirastoon ja selvitti, oiko viivästyminen jokin erityinen syy. Asiakkaita opastettiin olemaan yhteydessä suoraan käsitteijään ja neuvottiin, miten Ulkomaalaisvirastolle voi tehdä kiirehtimispyyntö. Asiakkaille kerrottiin myös Eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotoista, jotka ovat koskeneet kansalaisuushakemusten käsittelyaikoja. Lisäksi valtuutettu esitti huolensa pitkistä käsittelyajoista viranomaisyhteistyössä.

Valtuutettu selvitti asiakasyhteydenottojen perusteella Ulkomaalaisviraston ja paikallispoliisien käytänteitä muukalaispassien myöntämisessä ja niiden uusimisessa. Monet yhteydenotot valtuutettuun kertovat siitä, että näissä asioissa asiakkaat eivät koe saavansa lupaviranomaisilta riittävästi neuvoja ja ohjausta. Yhteydenottoja muukalaispassiasioissa tuli etenkin Kosovon albaaneilta ja uutena ryhmänä myös tshetsheeneiltä.

Vähemmistövaltuutetun saaman selvityksen mukaan yhtenä kriteerinä muukalaispassien myöntämisessä on käytetty sitä, että ulkomaalainen on todistettavasti ja verratien pitkän aikaa yrittänyt saada passia oman maansa viranomaiselta siinä kuitenkaan onnistumatta. Ulkomaalaislaissa ei ole kuitenkaan kovin tarkkaan määritelty millöin ja miten täyttyy muukalaispassin myöntämisen edellytyksenä oleva ”ulkomaalainen ei voi saada passia kotimaansa viranomaiselta”.

Vähemmistövaltuutettu toimitti Ulkomaalaisvirastolle ja pääkaupunkiseudun poliisilaitoksille kannanoton, jossa painotettiin muun muassa sitä, että vanhentumassa olevaa muukalaispassia uusittaessa poliisiin ei tulisi enää edellyttää hakijalta uutta, jopa vuoden mittaista tuloksetonta passinhakuprosessia kansalaisuusmaansa viranomaisilta.

Oleskelu ja työskentely

Uuden ulkomaalaislain mukaisesti Suomen kansalaisen puoliso voi saapua Suomeen hakemaan oleskelulupaa. Käytännössä tämä ei kuitenkaan ollut aina mahdollista, sillä hakijoille ei myönnetty viisumia Suomeen. Näissä tapauksissa puoliso ei voinut saapua Suomeen, vaan hän joutui hakemaan oleskelulupaa Suomen edustustosta ja odottamaan päätöstä ulkomailla. Uuden lain tavoittelema tilanne jäi tällöin toteutumatta.

Asiakasyhteydenotot liittyivät usein myös tilanteisiin, joissa haluttiin kysyä ensivaiheen neuvoja siitä, miten esimerkiksi ulkomailla asuvalle sukulaiselle tai tuttavalle voi saada oleskeluluvan Suomeen. Lisäksi kysymykset liittyivät ongelmatilanteisiin, joissa lupaa ei ollut myönnetty tai toisaalta lupa ei ollut statukseltaan riittävä; esimerkiksi tilapäinen lupa oikeutti oleskeluun Suomessa, mutta ei työntekoon. Yhteydenotoissa nämä statuksenmuutostilanteet koettiin ongelmallisiksi ja lupaviranomaiset haluttomiksi lupastatusten muuttamiseen.

Viisumipäätökset

Suomen ulkomaan edustustot alkoivat uuden ulkomaalaislain velvoittamina antaa kielteiset päätökset kirjallisina. Päätöksissä käytetään lomaketta, josta käyvät ilmi päätöksen tekniset perusteet, mutta eivät siihen vaikuttaneet syyt eli perustelut. Viisuminhakijalla ei siten ole vielääkään mahdollisuutta arvioida viisumin epäämisen syitä.

Vähemmistövaltuutetun toimistosta kerrottiin asiakkaille viisumin myöntämisen yleisiä perusteita. Joissain tapauksissa vähemmistövaltuutettu pyysi omaa arviotaan varten käyttöönsä tiedot, joita edustusto oli käyttänyt päätöksenteossa, mutta joita se ei ollut luovuttanut viisumin hakijalle.

Asiakaspalvelu ulkomaalaisasioissa

Ulkomaalaisasioissa asiakaspalvelutyö voi olla henkilöstölle hyvinkin kuormittavaa ja raskasta. Asiakastilan- teet saattavat olla vaikeita ja vaativia eikä työstä saa kovinkaan usein myönteistä palautetta. Henkilökunta väsyä asiakastyössä ja kokee palvelutyön ongelmalliseksi ja huonosti toimivaksi.

Vähemmistövaltuutetun toimistoon tuli edelleenkin useita yhteydenottoja, joissa asiakkaat ilmaisivat tyytymättömyyttään Ulkomaalaisviraston asiakaspalveluun. Jotkut kertoivat saaneensa hyvinkin huonoa palvelua tiedusteltu-

aan asiansa käsittelyä. Ongelmalliseksi koettiin myös se, että virastoon saattoi soittaa vain kolmena päivänä viikossa yhden tunnin ajan kerrallaan.

Vähemmistövaltuutetun näkökulmasta hyvän hallinnon velvoite asettaa asiakaspalvelulle vaativia, mutta perusteltuja tavoitteita. Siihen kuuluu muun muassa asiantunteva tiedotus ja neuvonta, jonka on asiallista, tasapuolista ja mitoitettu kohtuullisesti kysynnän ja tarpeen mukaan. Hyvään asiakaspalveluun liittyy myös se, että työn arvostusta työyhteisössä vahvistetaan ja työntekijät saavat tarvitsemaansa tukea tehtävässään.

YKSILÖN PERUSOIKEUDET JA VALTION TURVALLISUUS

Vähemmistövaltuutetulle lähetetyssä selvityspyynnössä pyydettiin kannanottoa tilanteeseen, jossa kielteinen oleskelulupapäätös johtui suojelupoliisin antamasta lausunnosta.

Valtuutettu totesi kannanotossaan, että sinänsä valtion turvallisuuden kohdistuvat uhkatekijät ovat hyväksyttävä peruste evätä oleskelulupa. Yksittäistapauksissa olisi kuitenkin punnittava, ovatko epäilykset valtion turvallisuuden vaarantumisesta niin vahvalla pohjalla, että niiden perusteella voidaan rajoittaa yksilön perusoikeuksia, kuten esimerkiksi oikeutta jatkaa perhe-elämää Suomessa. Tällaista punnintaa edellyttää myös Suomea kansainvälisesti sitova Euroopan ihmisoikeusyleissopimus.

Ongelmallista on myös se, että lainsäädännössämme ei säädellä, minkälaisessa menettelyssä yksilön perusoikeuksia suhteessa valtion turvallisuuden arvioitaisiin. Valtuutettu saattoi käsityksensä lainsäädännön puutteista sisä- ja oikeusministeriön sekä eduskuntaryhmien tietoon.

TAMPEREEN POLIISIN TOIMINTA TURVAPAikka-ASIOISSA

Vähemmistövaltuutettu julkaisi kesäkuussa kannanotonsa Tampereen kihlakunnan poliisilaitoksen toiminnasta turvapaikka-asioiden käsittelyssä. Selvityspyynnössään joulukuussa 2003 valtuutettu oli pyytänyt tietoja muun muassa siitä, miksi Tampereen poliisi oli tehnyt huomattavasti enemmän säilöönottoja kuin muut poliisilaitokset ja miten selittyivät säilöönottoihin yhdistyvät turvapaikkahakemusten peruuttamiset.

Kannanoton mukaan poliisilaitoksen noudattama käytäntö ei ollut kaikilta osin perustunut oikeaan lain soveltamiseen ja että käytäntöä oli näiltä osin tarkistettava. Valtuutettu arvioi myös oikeusturvatarpeita, joita syntyy kun ”kielitaidoton ja suomalaisesta viranomaisjärjestelmästä tuntematon ja mahdollisesti siihen epäluuloisesti tai väärin odotuksien suhtautuva turvapaikanhakija kohtaa tehokkuuspaineissa toimivan ja kuormittuneen viranomaisen”. Johtopäätöksenä oli, että poliisin toiminnan valvontaa ja ohjausta tulisi tehostaa sekä poliisihallinnon omin toimenpitein että laillisuusvalvonnan keinoin.

SYRJINNÄN VALVONTAA

Ensimmäiset kokemukset yhdenvertaisuuslaista osoittivat, että jo pelkästään lain sisällöstä tiedottaminen saattoi ratkaista tilanteita. Kun esimerkiksi elinkeinonharjoittajalle kerrottiin, että tämän toimintaa voitaisiin pitää uudessa laissa tarkoitettuna syrjintänä, johti se asian korjaamiseen. Rikoslainsäädännön keinoin on tähän mennessä pystytty puuttumaan vain törkeimpiin syrjintätapauksiin.

Opetus ja koulutus

Koulumaailmassa etnistä syrjintää ei ole aina helppo havaita. Kiellettyä syrjintää saattaa esiintyä esimerkiksi yhdenvertaisuuslain syrjintämääritelmän mukaisena häirintänä. Vähemmistövaltuutetun toimistoon tulleet yhteydenotot liittyivät muun muassa koulukiusaamiseen sekä vanhempien ja koulun välisiin yhteistyöongelmiin.

Syksyllä 2004 vähemmistövaltuutettu jätti hakemuksen syrjintälautakunnalle koskien syrjinnän muotoa, joka ei myöskään ole helposti hahmotettavissa syrjinnäksi. Kyseessä oli epäily kielletystä erilliskohtelusta eli segregaatiossa. Asia tuli vireille vähemmistövaltuutetun toimistossa suomalaisen vanhemman aloitteesta.

Tapaus koski peruskoulun luokkakajoa. Tiettyjen luokkien ja lukuvuosien osalta koulun oppilasjako oli tehty siten, että lähes kaikki maahanmuuttajataustaiset oppilaat oli sijoitettu samalle luokalle. Hakemuksessa syrjintälautakunnalle vähemmistövaltuutettu pyysi tutkimaan, onko yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä säädettyä syrjinnän kielltoa rikottu ja jos on, kieltämään koulua jatkamasta ja uusimasta oppilaiden etniseen taustaan, kansalliseen alkuperään, kansalaisuuteen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn perustuvaa segregaatiossa.

Vuoden 2004 aikana vähemmistövaltuutettuun otettiin yhteyttä myös ammatillisissa oppilaitoksissa käytössä olleeseen suomen kielen oppikirjaan liittyen. Kirjan harjoitustehtävissä oli thaimaalaisia naisia halventava ja epäasiallisella tavalla leimaava lause.

Valtuutettu otti yhteyttä oppikirjan kustantajaan ja opetushallitukseen. Kirja oli julkaistu muutamia vuosia sitten ja painos oli loppumassa, joten kirjat olivat korvautumassa uusilla. Kustantaja sitoutui poistamaan virheen mah-

dollisista uusista painoksista. Opetushallitus ilmoitti tiedottavansa oppilaitoksille, että virheellistä kirjaa ei enää käytettäisi opetuksessa.

Työ

Työelämän kysymyksissä vähemmistövaltuutettu kiinnitti huomiota työnvälitysfirmojen työpaikkailmoituksissa esiintyviin yhdenvertaisuuslain vastaisiin vaatimuksiin Suomen kansalaisuudesta tai täydellisestä suomen kielen osaamisesta. Työn tekemisen kannalta vaatimukset eivät olleet välttämättömiä eivätkä työnantajat pystyneet esittämään vaatimuksilleen hyväksyttävää perustetta. Työnantajat muuttivat ilmoituksia vähemmistövaltuutetun ohjeiden mukaisesti. Vähemmistövaltuutettu siirsi myös useita työnantajien työpaikkailmoituksia työsuojelupiirin tutkittaviksi.

Työllistymisongelmissa valtuutettuun yhteyttä ottaneita asiakkaita kannustettiin hakeutumaan työhallinnon palveluihin, jotta työllistymistä tukevien toimenpiteiden avulla työpaikka löytyisi. Toisaalta myös joitain yhteydenottoja tuli vuoden aikana liittyen kokemuksiin työvoimatoimistojen toiminnan epäasiallisuudesta, jolloin esimerkiksi kielteisiä kurssipäätöksiä tai karenssiin johtaneita päätöksiä pidettiin kohtuuttomina ja virkailijoiden toimintaa asenteellisena.

Suuri osa työsyryntään liittyneistä asiakaskyselyistä koski työ- tai virkasuhteita. Yhdenvertaisuuslain perusteella tapaukset ohjattiin työsuojeluviranomaisten käsiteltäviksi. Puhelinneuvonnassa asiakkaita neuvottiin ottamaan yhteyttä lähimpään työsuojelupiiriin. Kirjallisesti vireille tulleet asiat siirrettiin työsuojelupiirille ja pyydettiin raporttoimaan toimenpiteistä, joihin asioissa oli ryhdytty.

Palvelut

Palvelujen tarjonnan osalta asiakkaiden yhteydenotot koskivat lähinnä elinkeinonharjoittajien toimintaa. Syrjintää oli koettu esimerkiksi tilanteissa, joissa ihonvärin, ulkomaalaisuuden tai romanitaustan vuoksi asiakkaalta oli estetty pääsy ravintolaan (ks. s. 5). Joissakin tapauksissa asiakkaat kokivat tullessa epäasianmukaisesti kohdelluiksi kauppa-liikkeissä. Neuvonnan ja yhden selvityspyynnön lisäksi tapaukset eivät johtaneet muihin toimenpiteisiin. Jotkut asiakkaat eivät halunneet, että valtuutettu ryhtyisi toimenpiteisiin. Joissakin tapauksissa valtuutettu katsoi, että asiakkaan

kokemuksesta huolimatta syrjintäolettamaa ei konkreettisen selvityksen puuttumisen vuoksi syntynyt.

Loppuvuodesta 2004 vähemmistövaltuutettu pyysi asiakasyhteydenoton perusteella eräältä vakuutusalan yritykseltä selvitystä sen toimintakäytännöistä henkilövakuutuksia haettaessa. Yrityksen asiakasta oli ennen vakuutuksen myöntämistä pyydetty toimittamaan kopio KELA-kortista ja selvitys Suomessa asumisesta. Suullisesti asiakkaalle oli kerrottu, että kyseisiä selvityksiä pyydetään niiltä vakuutuksenhakijoilta, joilla on vierasperäinen nimi. Asian käsittely on vielä kesken.

Viranomaiset

Vakavimmissa tapauksissa syrjintä voi olla rangaistava myös rikoksena. Vähemmistövaltuutetun toimistosta on opastettu asiakkaita tekemään kohtaamastaan syrjinnästä tutkintapyyntö tai rikosilmoitus poliisille. Valtuutettu on myös pyytänyt selvitystä poliisin toiminnasta tilanteissa, jossa on esitetty epäilyjä hitaasta esitutkinnasta tai epäasianmukaisesta toiminnasta syrjintärikosten tutkinnassa. Asiakkaita on neuvottu myös tilanteissa, joissa asiakkaalle oli syntynyt kuva, että poliisi ei ollut halunnut ottaa syrjintää koskevaa tutkintapyyntöä vastaan, vaan ohjannut tekemään sovintoa. Vaikka poliisin yhtenä tehtävänä on edistää sovinnollisuutta, se ei voi tarkoittaa, että asianomistaja ei saisi epäilemäänsä rikosta tutkittavaksi.

Suurin osa vähemmistövaltuutetuille viranomaistoiminnasta tehdyistä selvityspyynnöistä koski lainsäädännön soveltamista ulkomaalaisiin, erityisesti oleskelulupia myönnettäessä. Joissakin asiakasyhteydenotoissa syrjintää epäiltiin tapahtuneen myös toimeentulotukea tai hoitoon pääsyä koskevilla tilanteissa.

Ellei yhteydenotosta ilmennyt viitteitä siitä, että kielteisen tai rajaavan päätöksen taustalla olisi ollut asiakkaan etninen tausta, asiakasta useimmiten kehoitettiin kääntymään sosiaali- tai potilasasiamiehen puoleen esimerkiksi toimeentulotuen oikeellisuuden laskennan varmistamiseksi. Näissä tilanteissa oli yleensä kyse viranomaisen harkintavallan käytöstä eikä niinkään syrjivästä toiminnasta. Sinänsä monet yhteydenotot, joissa asiakas epäilee syrjintää esimerkiksi toimeentulotuen myöntämisessä osoittavat, etteivät viranomaiset pysty aina riittävän selkeästi perustelemaan päätöksiään, vaan epäilyksiä epäasiallisesta kohtelusta syntyy.

Syrjinnän osoittaminen tilanteissa, joissa viranomaisella on oikeus käyttää harkintavaltaa, edellyttäisi että olisi käytettävissä tilastollinen vertailuaineisto, joka osoittaisi jonkin etnisen ryhmän kohtelun poikkeavan epäedullisesti valtaväestöstä. Arvioitaessa viranomaispalveluja on välinlinen syrjintä mahdollista esimerkiksi silloin kun maahanmuuttajien tarvitsemien lupapalvelujen saatavuus poikkeaa merkittävästi valtaväestön tarvitsemien lupapalvelujen saatavuudesta.

KULKULUVAN MYÖNTÄMINEN

Kansainvälinen järjestö pyysi vähemmistövaltuutettua selvittämään, onko heidän työntekijänsä joutunut etnisen syrjinnän kohteeksi hakiessaan tehtäviensä hoitamiseksi tarpeellista kulkulupaa lentoterminalin transit-alueelle. Kulkulupia haettiin useille henkilöille, mutta lisäselvityksiä pyydettiin vain etniseltä taustaltaan ulkomaalaiselta työntekijältä. Kansalaisuudeltaan työntekijä on suomalainen.

Ilmailuhallituksen selvityksen mukaan ulkomaalaistaustaisilta henkilöiltä pyydettävillä lisätiedoilla pyrittiin saamaan selville, onko kulkuluvan hakija asunut Suomessa turvallisuusselvityksen tekemisen edellytysten mukaisesti vähintään viimeiset viisi vuotta. Näin Ilmailuhallitus ei lähettäisi turhaan poliisille niitä lupahakemuksia, joista poliisi ei voisi tehdä turvallisuusselvityksistä annetun lain mukaisista turvaselvitystä.

Valtuutettu esitti Ilmailuhallitukselle, että kulkulupahakemusten käsittely sisältää syrjiviä elementtejä eikä menettely edistä yhdenvertaisuuden toteutumista. Myös etnisesti suomalainen henkilö on voinut asua pitkään ulkomailla, jolloin hänenkin osaltaan luotettavan turvallisuusselvityksen tekeminen edellyttäneen vaadittua asumishistoriaa Suomessa. Ilmailuhallitus ilmoitti muuttavansa kulkulupien hakemuskaavaketta siten, että kaikilta hakijoilta tiedustellaan Suomessa asumisaikaa etnisestä taustasta riippumatta.

ROMANIEEN ONGELMAT TULIVAT NÄKYVIIN

Romanien yhteydenotot lisääntyivät pian yhdenvertaisuuslain tultua voimaan ja uusia tapauksia tuli valtuutetun tietoon viikoittain. Vuoteen 2003 verrattuna romanien yhteydenotot ja toimenpiteet tapausten hoitamiseksi nelinkertaistuivat.

Yhteydenotot lisääntyivät

Kaikkiaan vähemmistövaltuutetun toimistossa käsiteltiin vuoden 2004 aikana 52 romaneihin liittyvää asiakastapausta. Erityisesti lisääntyivät asumiseen liittyvät kysymykset, joita romanien yhteydenotoista oli 60 %.

Romanien ongelmat olivat usein monitahoisia ja kokonaisuutena vaikea elämäntilanne näytti monesti kärjistyvän asumiseen liittyviin seikkoihin. Usein tapauksiin ei löytynyt nopeita ratkaisuja, vaan asioita jouduttiin selvittämään pitkään ja kehittämään kuntia sisäiseen yhteistyöhön sekä käsittelemään monin tavoin ongelmallisia tilanteita laa-

jemmin kuin vain pelkkinä asunnonvuokrauskysymyksinä.

Alueellisesti romanien yhteydenotot jakautuivat laajasti eri puolille Suomea. Joiltakin paikkakunnilta tuli valtuutetun tietoon useita tapauksia, mutta monista pienistä kunnista tuli myös yksittäisiä yhteydenottoja. Kaukaisimmat asiakastiedustelut tulivat eteläisestä Lapista.

Pääkaupunkiseudulla asuvat romanit ottivat yhteyttä valtuutettuun vain harvoissa yksittäistapauksissa. Vähemmistövaltuutetun toimistossa tämän arvioitiin johtuvan osin siitä, että pääkaupungissa ja lähikunnissa toimii aktiivisia romaneja eri yhdistyksissä ja viranomaisissa, joten ongelmatilanteissa romaneilla on käytettävissä useita neuvovia ja auttavia tahoja. Lisäksi romanasioissa tehdään yhteistyötä. Esimerkiksi asumisasiassa Etelä-Suomen läänin alueellinen romanasiaian neuvottelukunta koostuu säännöllisesti pääkaupunkiseudun kunnissa asumisasiassa hoitavien virkamiesten kanssa.

ROMANIASIAKKAITA JA YHTEYKSIÄ KUNTIIN

Vuonna 2004 romanien yhteydenotoissa vähemmistövaltuutettuun nousi esille etenkin Oulun kaupunki. Romanien kysymykset liittyivät vuokra-asuntojen asukasvalintaan, asunnottomuuteen, vuokra-asunnon remontointiin, viranomaisiin kohdistuviin syrjintäepäilyihin, epäasialliseen kohteluun, neuvonnan puutteeseen, asioiden viivästymiseen ja romanivanhusten tilanteeseen.

Asiakkaat toivoivat, että yksittäistapausten lisäksi valtuutettu selvittäisi romanien yleisesti vaikeaa vuokra-asuntotilannetta Oulussa. Yksittäistapauksissa valtuutetun toimistosta otettiin puhelimitse yhteyttä asioita hoitaviin virkamiehiin. Yhdessä tapauksessa paikallisviranomaiselle lähetettiin selvityspyynnö. Romaneja ohjattiin kääntymään myös sosiaaliamiehen puoleen. Kahdessa tapauksessa asiakkaat tekivät sosiaaliamiehen avustuksella muistutuksia.

Kevästä 2004 lähtien valtuutettu seurasi toimiston tietoon tulleita tapauksia usean kuukauden ajan. Seuranta-aikana asiakkaiden tilanteissa ei tapahtunut myönteistä kehitystä. Syyskuussa 2004 valtuutetun toimiston edustaja osallistui Oulussa pidettyyn Alueellisten romanasiaian neuvottelukuntien

kokoukseen. Tilaisuus vahvisti osaltaan valtuutetun käsitystä romanien vaikeasta asumistilanteesta Oulussa. Kokous antoi viitteitä siitä, että romanien ja heidän luottamushenkilöidensä sekä kaupungin virkamiesten keskusteluyhteydet olivat vähäisiä.

Valtuutettu lähetti 1.10.2004 Oulun kaupungille selvityspyynnön. Kaupungin vastauksessa todettiin, että romanien yleistä asumistilannetta on vaikea selvittää, koska rekisteröinti etnisen taustan perusteella ei ole sallittua. Romanien asumistilanteen ei kuitenkaan katsottu olevan vaikeampi kuin muidenkaan erityisryhmien. Yleisenä haasteena kaupunki totesi erityisryhmien asuntotilanteen kehittämisen. Selvityksessä tuotiin esille myös tarve kehittää asumisneuvontaa.

Kaupungin selvitys ei ollut kaikilta osin riittävä. Siinä ei myöskään kerrottu, mihin toimenpiteisiin kaupunki aikoi ryhtyä valtuutetun esittämien yksittäistapausten ratkaisemiseksi. Joulukuussa 2004 valtuutettu esitti Oulun apulaiskaupunginjohtajalle tapaamista ja neuvottelua avoimeksi jääneistä kysymyksistä. Kokoontuminen asumisasiasta vastaavien keskeisten virkamiesten kanssa sovittiin pidettäväksi Oulussa vuoden 2005 tammikuussa.

Yksittäistapauksista yhteistyöhön

Vähemmistövaltuutetun asiakastyössä esille tulleiden yksittäistapausten hoitamisen lisäksi valtuutettu otti osaa romaneja koskeviin tilaisuuksiin sekä tiivistä ja solmi uusia yhteyksiä romaniasioissa työskenteleviin viranomaisiin ja järjestöihin. Erityisesti asumiseen liittyvissä asioissa pyrittiin löytämään yhteistyön mahdollisuuksia ja toisaalta sopimaan työnjaosta asiakkaiden ohjaamiseksi oikeisiin paikkoihin erityyppisten ongelmatilanteiden selvittämiseksi.

Esimerkiksi Romano Missio ry:n kanssa sovittiin, että yhdistys voi ohjata etnistä syrjintää kohdanneet asiakkaansa vähemmistövaltuutetulle tai siirtää syrjintätapauksia valtuutetun käsiteltäviksi. Lokakuussa 2004 Romano Missio siirsi neljää romania eräässä kunnassa koskevan asuminen valtuutetulle. Valtuutettu pyysi kunnalta selvitystä ja sai vastauksen, mutta asian käsittely oli vuoden 2004 päättyessä vielä kesken.

Toisaalta myös valtuutetun toimistoon tuli asiakaskyselyjä, joissa ei ollut havaittavissa etnistä syrjintää. Ongelmis-

sa oli kysymys pikemminkin sosiaalisesta ja taloudellisesta syrjäytyneisyydestä sekä kykenemättömyydestä huolehtia omista asioista esimerkiksi puutteellisen peruskoulutuksen vuoksi. Näissä tapauksissa valtuutettu pyrki opastamaan yhteydenottajia asioiden hoitamisessa ja kehotti heitä kääntymään tarvittaessa esimerkiksi Romano Mission tarjoaman tuen puoleen.

Romaniasiain neuvottelukunnan ja valtion asuntorahaston kanssa neuvoteltaessa todettiin, että yhteistyötä on tarpeen kehittää. Lisäksi katsottiin, että yksittäisten asiakkaiden neuvonnassa ja ongelmatilanteiden ratkomisessa tulee tehostaa eri toimijoiden työnjakoa päällekkäisen työn välttämiseksi.

Viranomaisten neuvontavelvollisuus ei toteudu romanien kohdalla vielä riittävästi. Myös romaneja avustavien tahojen yhteistyötä kuntien kanssa tulee tiivistää. Lisäksi kuntien sisäistä yhteistyökykyä romaniperheiden ja -sukujen joskus monitahoisissa ongelmatilanteissa tulee tukea ja vahvistaa.

TAPAAMISIA, ESIINTYMISIÄ JA NEUVOTTELUJA ROMANIASIOISSA

- 8.6.2004 ylitarkastajan osallistuminen Etelä-Suomen lääninhallituksen sekä Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupunkien järjestämään ”Maantieltä taloon” -seminaariin romanien asuntoasioista
- 20.8.2004 valtuutetun ja ylitarkastajan tapaaminen romaniasioin neuvottelukunnan pääsihteerin kanssa
- 14.9.2004 ylitarkastajan alustus alueellisten romaniasioin neuvottelukuntien neuvottelupäivässä Oulussa
- 16.9.2004 vähemmistövaltuutetun, romaniasioin neuvottelukunnan pääsihteerin ja Valtion asuntorahaston edustajien neuvottelu
- 30.9.2004 Romano Missio ry:n toiminnanjohtajan ja kenttäsihteerin tapaaminen vähemmistövaltuutetun toimistossa
- 6.10.2004 valtuutetun osallistuminen ja puheenvuoro sosiaali- ja terveysministeriön, opetushallituksen ja kirkkohallituksen järjestämässä Pohjoismaisessa romaniseminaarissa ”Romanit eteenpäin Euroopassa”

VAIKUTTAMISTA JA YHTEISTYÖTÄ

Vähemmistövaltuutetulle lainsäädännössä asetettu erityistehtävä parantaa ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia toteutuu yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Yhteishanke Somaliliiton ja ulkomaalaishallinnon kanssa

Vähemmistövaltuutettu järjesti Somaliliitto r.y:n kanssa ulkomaalaishallinnon yhteistyöseminaarin 8.12.2004. Aloite seminaarin järjestämiseksi tuli Somaliliitolta. Liittoa askarruttivat eniten ulkomaalaislupahallintoa koskevat kysymykset, jotka olivat nousseet esille myös liiton toteuttamassa jäsenkyselyssä syksyllä 2004.

Ulkomaalaishallinnosta seminaariin osallistuivat Rajavartiolaitos, Ulkomaalaisvirasto, sisäasiainministeriön ulkomaalais- ja poliisiosasto sekä Helsingin ja Vantaan ulkomaalaispoliisit. Seminaarissa avattiin keskusteluyhteys ulkomaalaishallinnon viranomaisten ja Somaliliitto r.y:n välille. Seminaarissa vaihdettiin myös tietoja somalialaisten asemasta ja tilanteesta Suomessa ulkomaalaishallinnon asiakkaina ja haettiin ratkaisumalleja hankaliksi koettuihin asioihin. Seminaarin tuloksena sovittiin koulutusyhteistyöstä, asiantuntemuksen vaihdosta yhtäältä somalilyhteisöön ja kulttuuriin sekä toisaalta viranomaisten toimintaan liittyvissä asioissa. Seminaari toimi myös arvokkaana verkostoitumistilaisuutena.

Yhdenvertaisuuskoulutus

Etnisille ryhmille suunnattua tiedotusta toteutettiin yhteistyössä työministeriössä käynnissä olevan JOIN-syrjinnän vastaisen kampanjan ja muiden maahanmuuttajatyötä tekevien tahojen kautta. Yhdenvertaisuuslain voimaan tullessa järjestettiin tiedostuskampanja lain sisällöstä. Vähemmistövaltuutetun toimisto oli yhtenä osapuolena myös SEIS-projektissa, joka järjesti eri puolilla Suomea koulutustilaisuuksia yhdenvertaisuuslaista ja syrjintään puuttumisesta.

Yhteistyö Saamelaiskäräjien kanssa

Saamelaisuus ja saamelaiset eivät juurikaan näkyneet toimiston yksittäisiä asiakkaita koskevassa työssä. Saamelaiden asemaan alkuperäiskansana liittyy kuitenkin monia vaikeita ratkaisemattomia kysymyksiä. Vähemmistö-

valtuutettu valmisteli Saamelaiskäräjien kanssa seminaaria, jossa kokonaisvaltaisesti pureuduttaisiin saamelaiden elinoloihin.

Yhteistyö venäjänkielisten kanssa (SVYL)

Etniset vähemmistöt tarvitsevat asiaansa ajavia järjestöjä, joita myös viranomaiset voivat kuulla. Yhteiskunnan tuki järjestöille on kohdistunut kuitenkin pääosin kulttuuritoimintaan. Varsinaista järjestötyötä on tuettu vain vähän. Valtuutettu avusti SVYL:ää opetusministeriön kanssa käytävissä neuvotteluissa Suomen Venäjänkielisten yhdistysten liitolle myönnettävän käynnistysavustuksen saamisessa.

Caisan messut 22.10.2004

Helsingin kansainvälisen kulttuurikeskuksen Caisan messuille osallistuttaessa pyrittiin lisäämään tietoisuutta yhdenvertaisuuslaista ja sen tarjoamista mahdollisuuksista puuttua syrjintään. Valtuutetun toimisto osallistui messuille kahden virkamiehen voimin ja jakoi tilaisuudessa yhdenvertaisuuteen liittyviä esitteitä ja tietoa valtuutetun toimistosta ja asiakaspalvelusta. Neljän tunnin aikana toimiston näyttelypöydän äärellä kirjattiin 105 kävijää.

Tilaisuudet ja puheenvuorot

Keskeinen vähemmistövaltuutetun mielipide- ja asennevaikuttamisen keino on puheenvuorojen käyttö erityyppisissä seminaareissa ja tilaisuuksissa. Vuonna 2004 teemat liittyivät erityisesti maahanmuuttopolitiikkaan, maahanmuuttajien pääsyyn työmarkkinoille ja työelämän sopeutumiseen monikulttuuristumiseen, lasten ja nuorten tilanteeseen, rasismiin ehkäisyyn sekä koulutuksellisiin kysymyksiin. Puheenvuorot ovat luettavissa vähemmistövaltuutetun nettisivuilta (www.vahemmistovaltuutettu.fi), ja ne on lueteltu kertomuksen liiteosassa.

Lausunnot

Valtuutettu antoi kommenttinsa muun muassa Euroopan unionin riippumattomien asiantuntijoiden verkoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaan työpaperiin.

Valtuutettu antoi lausunnon myös työministeriön työryhmälle etnisten suhteiden neuvottelukunnan uudelleen

asettamisesta. Työryhmän ehdotusta siitä, että valtakunnallisen tason Etnisten suhteiden neuvottelukunnan lisäksi asetettaisiin kolme alueellista neuvottelukuntaa, kannatettiin.

Alueelliset neuvottelukunnat voivat edistää maahanmuuttajien ja muiden etnisten vähemmistöjen järjestöjen omaehtoista järjestäytymistä ja yhteistoimintaa. Jäsenyys sekä valtakunnallisessa että alueellisissa neuvottelukunnissa on luottamustehtävä. Tästä syystä varsinkin ei-virkamies-jäseniä tulisi tukea tehtävässään sekä taloudellisesti että muilla tavoin. Neuvottelukunnilla tulisi ainakin alkuvaiheessa olla sihteeri, joka pystyy keskittymään toiminnan käynnistämiseen päätoimisesti.

Vähemmistövaltuutettu antoi keskusrikospoliisille sen pyynnöstä lausunnon sananvapauden ja kansanryhmään kiihottamisen kieltävän rikoslainsäädännön välisestä suhteesta. Asia liittyy valtuutetun vuonna 2003 poliisille tekemään tutkintapyyntöön rasistisista internet-sivustoista. Lausunnona todetaan, että Suomea sitovien kansainvälistenkin sopimusten perusteella valtiolla on velvollisuus puuttua rasistista kiihotusta sisältävään viestintään. Se että kirjoitukset julkaistaan internetissä ei muuta tätä peruslähtökohtaa. Kyseessä olevalla sivustolla muun muassa uhataan maahanmuuttajia ja juutalaisia omaisuusrikoksilla ja väkivallanteoilla. Valtuutettu katsoi, että olisi ryhdyttävä toimiin aineiston poistamiseksi internetistä ja rikoksen syyllistyneiden asettamiseksi rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Lausunnot on luettavissa vähemmistövaltuutetun nettisivuilta, ja ne on lueteltu kertomuksen liiteosassa.

Kansainvälisiä yhteyksiä

Pohjoismaisten valtuutettujen kokous 14.-15.6.2004

Vähemmistövaltuutetun toimisto järjesti Pohjoismaissa etnistä syrjintää vastustavien valtuutettujen kokouksen 14.-15.6. Helsingissä. Kokoukseen osallistui edustajia kaikista Pohjoismaista. Seminaari toi tiedot lainsäädännön kehittymisestä ja hyvistä toimintakäytännöistä osanottajien hyödynnettäväksi myös muissa maissa. Seminaaripäivien aikana keskusteltiin erityisesti syrjintää kuvaavan tilastoinnin kehittamisestä ja rakenteellisen syrjinnän osoittamisesta tilastoja käyttämällä.

Eurooppalainen verkostoituminen

Valtuutettu nimitettiin Suomen edustajaksi kolmivuotiskaudelle Euroopan rasismien ja muukalaisvihan vastaisen seurantakeskuksen hallintoneuvostoon (EUMC). Jäsenyys tarjoaa mahdollisuuden verkostoitua Euroopan laajuisesti sekä vaikuttaa alan keskeisen viraston toimintaan. Valtuutettu toimii myös hallintoneuvoston asettaman toimialatyöryhmän (Working Group on Mandate) jäsenenä. Työryhmä valmistelee seurantakeskuksen kannanottoja ja tarkastelee sen asemaa keskuksen toimialaa laajennettaessa Euroopan unionin perusoikeusvirastoksi.

© EUMC, Photo: Wolfgang Voglhuber

EUMC:n uusilla jäsenvaltioilla laajentunut hallintoneuvosto kokoontui ensimmäisen kerran kesäkuussa 2004.

HENKILÖSTÖ JA TALOUS

Vasemmalta: Päivi Okuogume, Mikko Puumalainen, Annika Parsons, Pirjo Takalo, Yrsa Korkman, Rainer Hiltunen

Henkilöstö

Vuonna 2004 toimiston henkilömäärä oli kuusi. Vähemmistövaltuutetun tehtävää hoiti Mikko Puumalainen. Ylitarkastajina toimivat Pirjo Takalo, Kari Kananen ja Rainer Hiltunen. Toimiston vt. toimialasihteerinä työskenteli Päivi Okuogume ja vs. osastosihteerin virkaa hoiti Rai-li Keriö 31.5.2004 saakka.

Toimistossa tapahtui vuoden kuluessa joitakin henkilövaihdoksia. Vakinaisen osastosihteerin irtisanouduttua perustettiin uusi esittelijän virka muuttamalla osastosihteerin virka ylitarkastajan viraksi. Yhdenvertaisuuslaissa asetettu valvontatehtävä sekä keskittyminen uuden ulkomaalaislain oikeusturvaan liittyviin kysymyksiin merkitsivät tarvetta vahvistaa toimiston oikeudellista asiantuntemusta. Uuteen esittelijän virkaan valittiin OTK Annika Parsons. Hän aloitti tehtävässään 26.7.2004.

Ylitarkastaja Kari Kananen jäi kesän jälkeen vuoden mittaiselle vuorotteluvapaalle. Hänen sijaisenaan aloitti syyskuun alussa varatuomari Yrsa Korkman.

Sisäisen kehittämisen vuosi

Vuonna 2004 jatkettiin vähemmistövaltuutetun laajan tehtäväalueen edellyttämää sisäistä kehittämistyötä. Valtuutettu osallistui Hallinnon kehittämiskeskuksen järjestämään Johdon koulutusohjelmaan. Toimiston sisäistä työnjakoa rajattiin ja yksittäisten työntekijöiden tehtäväalueita tarkennettiin edelleen. Virkamiesten työnkuvia selkeytti osaltaan myös se, että asiakaspalvelua ja asiakastyön painopisteitä määriteltiin uudestaan.

Henkilökunnan päivittäisiä työruutiineja vakiinnutettiin asiakirjaliikenteen, kirjaamisen ja arkistoinnin periaatteita täsmentämällä. Yhteisesti sovitut työskentelytavat kirjattiin toimiston sisäiseen käyttöön tarkoitettuun toimintaoppaaseen. Opas osoitti hyödyllisyytensä myös uusia virkamiehiä perehdytettäessä. Yhteisiä pelisääntöjä laadittiin myös vaativien asiakastilanteiden selvittämiseksi. Toimintamenettelyt näissä tilanteissa kirjattiin osaksi toimialasihteerin laatimaa turvallisuusopasta.

UUTENA VÄHEMMISTÖVALTUUTETUN TOIMISTOSSA

”Siirryin ulkomaalaishallinnossa työskentelemieni vuosien jälkeen vähemmistövaltuutetun toimistoon kesällä 2004. Ensihavaintojani asiakastyöstä oli, että monet asiat koskivat juuri ulkomaalaislain soveltamista. Tämän lisäksi asiakkaiden yhteydenotoissa esiintyi elämän koko kirjo. Yllätyksenä minulle tuli työn rasittavuus ja vaativuus, vaikka asiakaspalvelu sinänsä oli tuttua jo vuosien takaa. Syrjityksi tai epäasiallisesti kohdelluksi joutumisen rankkuus välittyi asiakkaiden yhteydenotoissa.

Ajan myötä pääsin myös etnisiä suhteita koskevien asioiden ja viranomaisyhteistyön pariin. Vuoden lopussa järjestimme toimistossa seminaarin Somaliliitto r.y:n ja ulkomaalaishallinnon eri toimijoiden kesken. Oli innostavaa nähdä, että maahanmuuttajat toimivat aktiivisesti ja ovat löytäneet vaikuttamisen keinoja suomalaisessa yhteiskunnassa. Seminaarissa saatiin aikaan myös konkreettisia tuloksia; löydettiin esimerkiksi joitakin niin somalialaisia kuin viranomaistyötä helpottavia uusia menettelytapoja.”

Annika Parsons

”Aloitin työt vähemmistövaltuutetun toimistossa syyskuun alussa 2004. Ensivaiheessa huomasin, että valtuutetun riippumaton asema mahdollisti sen, että erityyppisiä toimenpiteitä pystyi joustavasti hyödyntämään eri tilanteissa. Toimiston pienestä koosta haittapuolena on tietysti se, että mahdollisuudet vaikuttaa ovat rajallisia, vaikka haasteita riittäisi.

Suora kontakti asiakkaisiin on tuntunut tärkeältä. Asiakastyössä saattaa kuitenkin helposti tuntea itsensä riittämättömäksi. Syksyn aikana totesin, että vaikka yksittäistä asiakasta ei aina pysty konkreettisesti auttamaan, työssä saa kuitenkin mahdollisuuksia viedä asiakkaiden kokemuksia eteenpäin. Tämä tapahtuu yleisemmällä tasolla, kun asioihin pyritään vaikuttamaan esimerkiksi lainsäädännön tasolla tai neuvotteluissa muiden viranomaisten kanssa. Näissä tilanteissa tuntui, että yksittäisen ihmisen äänellä on ollut merkitystä.”

Yrsa Korkman

Talous

Henkilöstö palkkaukseen käytettiin toimintavuonna 2004 yhteensä 281 696 euroa. Määrärahaa myönnettiin 299 169 euroa.

Muihin toimintamenoihin myönnettiin 40 000 euroa. Lisäksi 50 000 euroa myönnettiin ulkomaalaislain soveltamistutkimukseen, jonka toteutuminen jäi kuitenkin vuodelle 2005. Vähemmistöasiain neuvottelukunnalle myönnettiin 1 200 euroa. Neuvottelukuntaa ei kuitenkaan vuonna 2004 vielä perustettu.

	2004	2003
Myönnetyt määrärahat	40 000	45 000
Vähemmistöasiain neuvottelukunta	1 200	1 200
Määrärahojen käyttö yhteensä	30 930	42 800

Suurimmat menoerät

	2004	2003
Kaluste- ja laitehankinnat	2 636	590
Kirjat, lehdet, painotuotteet	1 709	1 94
Painatuspalvelut	3 261	7 058
Ilmoittelu lehdissä ja luetteloissa	3 317	1 470
Koulutus	7 920	9 445
Elintarvikkeet	677	42
Käännöspalvelut	643	556
Edustus	2 600	1 680
Matkustus	5 418	9 543
Toimistotarvikkeet ja sekalaiset hankinnat	421	486
Matkapuhelinpalvelut	893	1 037

VUOSI 2004

Valtuutetun lausunnot

- 12.1. Ihmisoikeusvaltuutetun toimiston kysely; kansalaisuutta vailla olevien henkilöiden tilanne
3098/059/2003 TM
- 27.1. Hallituksen ihmisoikeuspoliittinen selonteko
141/009/2004 TM
- 5.3. Ulkomaalaisviraston toimintaa koskeva tarkastuskertomusluonnos
233/231/2004 TM
- 19.5. Poikien ympärileikkauksia koskevaa lainsäädäntötarvetta selvittäneen työryhmän muistio
1024/003/2004 TM
- 19.5. Työministeriön suositukset yhdenvertaisuussuunnitelman sisällöksi
1100/001/2004 TM
- 10.6. Turvapaikkaohjeen uudistaminen
1564/65/2004 TM
- 30.9. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan uudelleen asettaminen; työministeriön asettaman työryhmän esitys
TM 007:00/2004
- 7.5. Ulkoasiainvaliokunta
Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta
VNS 2/2004 vp
- 7.5. Perustuslakivaliokunta
Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta
VNS 2/2004 vp
- 16.9. Perustuslakivaliokunta
Euroopan ihmisoikeusyleissopimus; 12. lisäpöytäkirja
HE 121/2004 vp
- ### Puheet
- 28.1. Maahanmuuttajat Suomen työmarkkinoilla –seminaari:
"Maahanmuuttajat suomalaisilla työmarkkinoilla"
- 24.2. Pääkaupunkiseudun monikulttuurisuus- ja ulkomaalaisasiain neuvottelukuntien kokous:
"Yhdenvertaisuus ja rasismien vastainen työ"
- 19.3. Syrjinnästä yhdenvertaiseen kohteluun; YK:n rasisminvastainen päivä laajentuvassa Euroopassa: "Vähemmistövaltuutettu ja yhdenvertaisuuslaki: mikä muuttui?"
- 22.3. Lapset, nuoret ja rasismi –seminaari opettajille ja kouluissa työskenteleville:
"Miltä koulun ja opetuksen haasteet näyttävät vähemmistövaltuutetun näkökulmasta"
- 1.4. Maahanmuuttopoliittista ohjelmaa valmistelevan virkamiestyöryhmän kuulemistilaisuus:
"Syrjintäkysymykset maahanmuuttopolitiikassa"
- 2.4. Rasistinen syrjintä – kokemuksista käytännön ratkaisuihin –seminaari:
"Onko laissa ratkaisu rasistiseen syrjintään?"

Kuulemiset eduskunnassa

- 3.3. Hallintovaliokunta
Hallituksen esitys laiksi ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta
HE 15/2004 vp
- 11.3. Hallintovaliokunta
Hallituksen esitys ulkomaalaislaiksi
HE 28/2003 vp
- 23.3. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Hallituksen esitys laiksi Tsekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian ja Slovakian kansalaisten ansiotyön edellytyksistä
HE 172/2003 vp

3.5.	Maahanmuuttajatyön ammatilliset haasteet: "Mitä on maahanmuuttajatyön ammatillisuus?"	TV-esiintymiset	20.1.	Aamu-TV Yhdenvertaisuuslaki
24.9.	Vammaiset maahanmuuttajat ja yhdenvertaisuus: "Lainsäädäntö ja vammaiset maahanmuuttajat – mitä uutta?"		20.1.	TV-Nytt Vähemmistöasiaa, venäjänkielinen vähemmistö
1.10.	Syrjintä ja rasismi Suomen vankiloissa – seminaari: "Etnisestä yhdenvertaisuudesta ja vankeinhoidosta"		18.2.	A-Talk Lasten tasa-arvoisuus koulussa
5.10.	Romanit Euroopassa eteenpäin, yhteispohjoismainen romaniseminaari: "Vähemmistövaltuutetun mahdollisuudet vaikuttaa: case työllisyys?"		26.2.	Poliisi-TV Maahanmuuttajien rikollisuus ja maahanmuuttajiin kohdistuva rikollisuus Suomessa
1.11.	Freedom, Security and Justice; What is the European Reality? A Conference on the Future of the Tampere Process: "Third Country Citizens in the EU: Have They Come Closer?"		31.5.	TV-Uutiset klo 18.00 Kannanotto Tampereen poliisin turvapaikkatutkinnasta
18.11.	Meidän perheen kakarat ja maailman lapset – monikulttuurisia kohtaamisia –seminaari: "Tarvitseeko vähemmistö puolustajan"		31.5.	TV-Nytt klo 18.15 Kannanotto Tampereen poliisin turvapaikkatutkinnasta
			31.5.	MTV3 Uutiset klo 19.00 Kannanotto Tampereen poliisin turvapaikkatutkinnasta
			31.5.	TV-Uutiset klo 20.30 Kannanotto Tampereen poliisin turvapaikkatutkinnasta
			11.8.	TV-Nytt klo 18.15 Tatu Vanhasen rotuoppi
			11.8.	TV1 Uutiset klo 20.30 Tatu Vanhasen rotuoppi
			18.8.	Ihana Aamu klo 8.46 Syrjivä kielenkäyttö

Toimistossa pidetään leikekirjaa.

LAKI VÄHEMMISTÖVALTUUTETUSTA JA SYRJINTÄLAUTAKUNNASTA (660/2001)

-valtuutetun toimiala

- etnisen syrjinnän ehkäisy ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen
- etnisten vähemmistöjen sekä ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien turvaaminen
- etnisen syrjimättömyyden periaatteen valvonta

- tehtävät

- valvoa yhdenvertaisuuslain (21/2004) noudattamista
- edistää hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa
- seurata ja parantaa ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia
- raportoida yhdenvertaisuuden toteutumisesta ja etnisten ryhmien oloista ja asemasta
- tehdä aloitteita syrjinnän ja epäkohtien poistamiseksi
- antaa tietoja syrjintää ja etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa koskevasta lainsäädännöstä
- suorittaa valtuutetulle ulkomaalaislaissa (378/1991) säädetyt tehtävät
- valvoa etnisestä alkuperästä riippumattoman tasa-arvoisen kohtelun toteutumista yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa

- valtuudet

- pyrkiä ohjein ja neuvoin vaikuttamaan siihen, ettei syrjintää jatketa tai uusita
- tehdä aloitteita ja antaa suosituksia ja neuvoja
- panna vireille etnistä syrjintää koskeva asia
- siirtää valtuutetulle ilmoitetut asiat toimivaltaiselle viranomaiselle
- antaa lausunto siirrettävästä asiasta

- oikeusapu

- valtuutettu voi avustaa tai määrätä alaisensa virkamiehen avustamaan asiakasta hänen oikeuksiensa turvaamisessa taikka tarvittaessa hankkia hänelle oikeusapua, jos valtuutettu katsoo, että asialla on etnisen syrjinnän ehkäisyn kannalta huomattava merkitys

- neuvottelukunta

- valtuutetun apuna toimii vähemmistöasiain neuvottelukunta

- oikeus saada tietoja

- valtuutetulla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot muilta viranomaisilta maksutta
- valtuutetulla ja syrjintälautakunnalla on oikeus saada selvitys seikoista, jotka ovat tarpeen etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän kiellon valvomiseksi, sekä yhdenvertaisuussuunnittelun ja sen toteuttamisen arvioimiseksi

- uhkasakko

- valtuutettu tai syrjintälautakunta voi asettaa selvityksenantovelvollisuuden noudattamisen tehosteeksi uhkasakon

- syrjintälautakunta

- yhdenvertaisuuslain valvontaa varten työministeriön yhteydessä on valtuutetun ohella syrjintälautakunta

YHDENVERTAISUUSLAKI (21/2004)

- kielletyt syrjäntäperusteet ovat: ikä, etninen ja kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, vammaisuus, sukupuolinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy
- kiellettyä on: suora syrjäntä, epäsuora syrjäntä, häirintä sekä ohje tai käsky syrjäntä
- positiivinen erityiskohtelu on sallittua syrjäntästä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi
- syrjäntä on kiellettyä kaikilla syrjäntäperusteilla, kun kyse on:
 - itsenäisen ammatin ja elinkeinon harjoittamisen edellytyksistä sekä elinkeinotoiminnan tukemisesta
 - työhönnotoperusteista, työoloista ja –ehdoista sekä uralla etenemisestä
 - yleissivistävästä tai ammatillisesta koulutuksesta, mukaan lukien erikoistumiskoulutus ja uudelleen koulutus, sekä ammatillisen ohjauksen saamisesta
 - jäsenyydestä ja toiminnasta työntekijä- tai työnantajajärjestössä tai muussa ammattijärjestössä
- lisäksi syrjäntä on kielletty etnisen alkuperän perusteella, kun kyse on:
 - sosiaali- ja terveystalvuluista
 - sosiaaliturvaetuuksista tai muista sosiaalisin perustein myönnettävistä tuista, alennuksista ja etuuksista
 - asevelvollisuuden, naisten vapaaehtoisen asepalvelun tai siviilipalvelun suorittamisesta
 - palvelujen tai hyödykkeiden tarjonnasta
- viranomaisten velvollisuudet
 - edistää yhdenvertaisuutta
 - muuttaa yhdenvertaisuutta estäviä olosuhteita
 - puuttua omassa toiminnassaan esiintyvään syrjäntään
 - laatia yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa arvioidaan ja kehitetään sitä, miten viranomaistoiminta onnistuu palvelemaan etnisiä vähemmistöjä ja miten etnisille vähemmistöille suunnatut palvelut onnistuvat
- lain valvonta:
 - vähemmistövaltuutettu ja syrjäntälautakunta valvovat etniseen alkuperään perustuvaa syrjäntää
 - työsuojeluviranomaiset valvovat yhdenvertaisuuslain noudattamista työ- ja virkasuhteissa
- syrjäntäasian voi panna vireille myös yleisessä tuomioistuimessa ja vaatia yhdenvertaisuuslain mukaista hyvityksen määräämistä
- syrjäntäasiaa käsiteltäessä todistustaakka jakautuu asian molemmille osapuolille: syrjäntän kohteelle ja syrjäntästä epäillylle
- syrjäntä tai syrjäntään puuttuvaan henkilöön kohdistuvat vastatoimet on kielletty
- syrjäntään syyllystynyt voidaan tuomita maksamaan hyvitystä syrjäntän tai vastatoimien kohteeksi joutuneelle

VÄHEMMISTÖVALTUUTETUN TOIMISTO

ASIAKASPALVELU

Vähemmistövaltuutetulla on apunaan toimisto.

Puutemme

- etniseen syrjintään elämän eri alueilla. Työelämän syrjinnässä selvitämme asiaa yhdessä työsuojelupiirin kanssa.

Neuvomme ja ohjaamme

- etniseen alkuperään ja ulkomaalaisuuteen liittyvissä yleisissä pulmatilanteissa
- oikeusavun käytössä

Voit ottaa meihin yhteyttä

- jos olet kokenut tai havainnut syrjintää etnisen alkuperäsi tai ulkomaalaisuutesi takia,
- jos koet tulleeasi rasistisesti tai epäasiallisesti kohdeksi samoista syistä
- edellä mainituissa asioissa myös toisen puolesta tai yhteisessä asiassa.

Kokemuksesi voivat liittyä esimerkiksi tilanteisiin, joissa olet ollut elinkeinonharjoittajan asiakkaana tai asioinut viranomaisen kanssa.

- Selvitämme kanssasi asiaasi.
- Tuemme sinua tarvittaessa sovintoratkaisun löytämiseksi.
- Ohjaamme tarvittaessa asiasi oikealle viranomaiselle.
- Neuvomme ja opastamme sinua avun hankkimisessa.
- Emme pääsääntöisesti laadi valituskirjelmia tai anna itse muutakaan oikeusapua, mutta voimme auttaa sinua sen hankkimisessa yleisistä oikeusaputoimistoista ja yksityisiltä asianajajilta.

Voit ottaa yhteyttä puhelimitse, kirjeitse tai sähköpostilla. Tarvittaessa voit tulla toimistoomme täyttämään asiakaslomakkeen. Käyntisi perusteella otamme sinuun yhteyttä.

Asiakaspalvelu arkisin klo 9.00 – 15.00 puhelinnumerossa 010 60 47048

Käyntiosoite: Mikonkatu 4, 5.krs

Postiosoite: PL 34, 00023 VALTIONEUVOSTO

Internet-osoite: www.vahemmistovaltuutettu.fi

Toimiston yhteinen sähköpostiosoite: vahemmistovaltuutetun.toimisto@mol.fi

Työntekijöiden henkilökohtaiset sähköpostiosoitteet: etunimi.sukunimi@mol.fi

VÄHEMMISTÖVALTUUTETTU

PL 34

00023 VALTIONEUVOSTO

Vaihde: 010 60 4001

Asiakaspalvelu: 010 60 47048 (arkipäivinä klo 9–15)

Internet: www.vahemmistovaltuutettu.fi

Vähemmistövaltuutetun toiminta on julkista.

Toimintakertomuksessa mainitut puheet, lausunnot ja kannanotot ovat saatavissa julkisuuslainsäädännön (laki 621/1999) mukaisesti.